

Školní rok

1926-7.

Koncem hlavních prázdnin proveden zase letos pravidelný zápis dětí do čes. školy zdejší a po skončení též zařazeno do

I. tří. obou oddělení: 12 chlapců 16 dív. = 28 dětí

	1.	"	-	5	"	8	"	= 13 "
	2.	"		7	"	8	"	= 15 "
<u>I.</u>	1.	"		8	"	8	"	= 16 "
	2.	"		8	"	11	"	= 19 "
				<u>16</u>	"	<u>19</u>	"	<u>= 35 "</u>

V obou třídách: 28 " 35 " = 63 "

Vzhledem k loňskému zápisu jeví se opět úbytek dětí a to o 9 dětí; proti nejvyššímu počtu začít škol. roku 1920-21 dokonce o 61 dětí.

Do čes. měst. školy v Liberci chodí 9 chl. a 3 děv. = 12 dětí.

" " ref. reál. gymnasia " " zápisán 1 " 0 " = 1 "

Dopr. 10 " 3 " = 13 "

Do čes. matriky školní by letos patřilo 38 " 38 " = 76 "

Do německé zdejší školy obecné přesel V. Bakal, do n. šk. měšťanské Marie Simonová, jejíž otec je Němec. Bakalův otec je komunistka.

Z německých škol přestoupili do naší:

Alfréd Thiel z D. Vítkova, Gustav Matějka z Bílého Kostela n. N. a postř. Alžb. Holubová z Wetzwalde.

Rovněž letos vyučoval říd. učitel Boh. Honza nepovinné němčině a to:

v 1. odd. 2 chl. a 5 dívek = 7 dětí,
 v 2. " 3 " " 7 " = 10 " ,
celkem 5 " " 12 " = 17 " .

Vzhledem k tomu, že opatrovna a matěřská školka nevede kroniku, zapisuje se aspoň to nejdůležitější sem.

Pro jednotlivé školní roky bylo zapsáno do zdejší maticní školky matěřské a opatrovny:

roč. š. r. 1923-24: 9 chl. + 14 div. = 23 děti; konce m. š. r. 14 chl. 16 d. = 30 d.
 " " " 1924-25: 12 " + 14 " = 26 " ; " " " 11 " + 16 " = 27 "
 " " " 1925-26: 11 " + 10 " = 21 " " " " 13 " + 13 " = 26 "
 " " " 1926-27: 11 " + 11 " = 22 " " " " 15 " + 13 " = 28 "

Pěstounka Růžena Šovová působila zde do konce šk. r. 1924-25.

Od 27. VIII. 1925 působila zde Milada Uhlová, která odešla 9. I. 1927 na obec. školu v Tisu a na její místo nastoupila Marie Reneltoová.

Místní osvětová komise oslavila výročí prohlášení samostatnosti československé přednáškou v hotelu Kudlich, načež Dělnická tělocvičná jednota zdejší uspořádala slavnostní akademii tělocvičnou o bohatém pořadu.

Děti české školy přednesly řadu případných básní. Účast byla dosti hojná, třeba značná

nezaměstnanost mnohé zdvihla doma.

Dne 19. prosince 1926 provedena
volba místního školního výboru, při
něm zvoleni:

Jan Mátl, dělník v Chrastavě, předsedou,
Jaroslav Hanek, " " " , nám. předs.,
Josef Libal, podom. obchod, pokladníkem,
Bohumil Flonsa, říd. učitel, náhrad. pokl.,
Václav Zitek, učitel, jednatelem,
Josef Tomeš, dělník v Chrastavě, míř. doroz.

Vánoční nadílku poslala
kase vytrvalá dobrodějka našich
školáků, školáček i opatrovátek
"Lyra", káb. a pěvec. spolek úřednictva
banky Slavie. Obětavostí činovníků i
členstva opatřeno 171.378.77 Kč,
na nadílky, učně
a j. ^{na} podporu menšin
v Chrastavě a Krýrech
vydáno do 1. X. 1926 152.514.80 " ,
takže na nadílku
letošní zbývá 18.836.97 " .
Z nákladu na nadílky a pod. možno
polovinu čítat pro školu, resp.
řectvo, opatrovátku a učně zdej-
ší.

Jaké obrovské to jmění shromáždilo
zaměstnanectvo ze svých
platů a podniků! Jak se mu odvdě-
čit! Nejmilejší odměnou jim jistě bude

neochvějná věrnost národní a hrdá
poctivost všelidská.

Místní osvětová komise po škol.
prázdнинách svěřila jednateleství ratím.
Boh. Honsovi, říd. učitelí.

Škola zapůjčovala svůj skioptikon
k promítání světelných obrázků k před-
náškám m.o.k.

12. IX. 1926	"Potulky Radhoštěm"	prov. 146 světeln. obr.	na příř. 68 post.
10. X. 1926	"O škodlivosti lihovin"	" 61 "	" " " " 36 "
14. XI. 1926	"Sklářství českoslov."	" 55 "	" " " " 31 "
5. XII. 1926	"Průmysl v rep. čsl."	" 201 "	" " " " 80 "
1. I. 1927	"Bosna"	" 148 "	" " " " 75 "
9. I. 1927	"Ze souostroví Oceanie"	" 99 "	" " " " 92 "
23. I. 1927	"Lví stopou J. Žižky"	" 140 "	" " " " 79 "
13. II. 1927	"Z Oravy na Gys. Sátrý"	" 139 "	" " " " 69 "
27. II. 1927	"Z Větrných Hloh do P. Ruzí"	" 130 "	" " " " 46 "
13. III. 1927	"Londýn a Wembley"	" 185 "	" " " " 57 "
V tomto šk. roce promítáno		1304	" " " " 633 "

při čemž vždy oba učitelé a často i šk.
děti velmi platně spolupůsobili.

Pro menšinové oddělení výstavy
českého severu v Madě Boleslavi
zaslán výpis ze školní kroniky,
jehož průklep uložen v archivu pod
knáčkou Kr 1927.

Výročí 77. narozenin pana
presidenta čsl. republiky oslavila
míst. osvětová komise proslouven
a potom škola a opatrovna před.

nesením básní, sebráním div. hry
"Dvě Maryčky" a Dělnická tělocvičná
jednota předvedením prostných
cvičení, skupin a živého obrázu.
Hudbu o přestávkách obstarala
čes. kapela Jos. Zýbra.

9. IV. 1927 sebrál, Svaz soukromých
a veř. zaměstnanců v Liberci" na Střelnici
zdejší tři aktočky od cizích autorů
Ochotnický kroužek spoj. organiza-
ci chrastavských sebrál 1. května 1927
Fotoou veselohru "Západ slunce na
horách".

Biograf v Chrastavě předvedl
8. čerona počestný film "U tří srdíček",
k němuž kváno českými letáky.

19. čerona 1927 uskutečnila
Čes. okresní péče o mládež pro
Chrastavsko v Domíně u Hrádku
dětský den, jehož účastnily
se i děti i rodiče z Chrastavy
doprovázeny Zýbrovou hudbou.

Dělnické olympiady II. účast-
nilo se z naší školy 15 dětí a
celá řada jejich starších sourozenců
a rodičů. Olympiada byla
dobrou vzpruhou nejenom těm,
kteří se již dříve účastnili cvi-
čení v D. S. J., ale získala i někte-
ré nové přívržence těles. cvičením.

Školní rok 1926-27 ukončen dne 28. června,
kdy bylo:

v I. třídě	1. odděl.	5 ehl.	8 d.,	
	2. "	7 "	7 "	, dohr. 27 ž.
" II. "	1. "	8 "	8 "	
	2. "	7 "	11 "	, " 34 "
				<u>27 " 34 " " 61 "</u>

Částvo toto bydlelo koncem šk. r.

v Chrastavě	z I. tř.	12 ehl.	12 d.	
	" II. "	8 "	16 "	, cel. 48 dětí
v Hor. Chrastavě	" I. "	- "	- "	
	" II. "	1 "	- "	" 1 "
" Dol. Vítkově	" I. "	- "	1 "	
	" II. "	3 "	1 "	" 5 "
v Hor. Vítkově	" I. "	- "	1 "	
	" II. "	- "	- "	" 1 "
ve Wetzowaldě	" I. "	- "	- "	
	" II. "	1 "	1 "	" 2 "
v B. Kostele	" I. "	- "	- "	
	" II. "	1 "	1 "	" 2 "
v Machmině	" I. "	- "	1 "	
	" II. "	1 "	- "	" 2 "
				<u>27 " 34 " " 61 "</u>

Školní docházka za uplynulý
rok byla

v I. tř.	10100 p. v., 9620 = 95.25% p. nek., 480 = 4.75% z. oml.,
" II. "	12.717 " " , 11863 = 93.28% " " , 754 = 5.93% " " , 100 = 0.79%
cel.	<u>22.817 " " , 21483 = 94.15% " " , 1234 = 5.41% " " , 100 = 0.44%</u>

Zhoršila se tudíž oproti loňsku
o 0.21% vinou nakažl. dětských nemocí,
spály, neštovic aj.

Statistika za r. 1926 vykazuje 31. 8. 1926:

60 Čechoslováků = 95.24%,

3 Němce = 4.76%;

podle náboženství:

32 řím. katolíky = 50.79%,

28 bez vyznání = 44.44%,

2 evang. českobratr. = 3.18%,

1 " reformov. = 1.59%.

Místní školní výbor vykonal v tom to škol. roce 10 schůzí řád. a ustavující.

Za vydatné podpory Č. okres. péče na Chrastavsku a příchotě řáček Flankové a Benešové, které vařily, rozdal m. š. v. dětem:

v opatrovně	527 1/4 l	<u>mléka</u>	a	936 1/4 l	<u>kakaa</u>
v I. tř.	339 " " "	"	"	915 " " "	"
" II. "	104 " " "	"	"	744 " " "	"
	<u>970</u>	" " "	"	<u>2595</u>	" " "

Kromě toho vydáno na náhradu:

v I. tř.	432 1/4 l	<u>mléka</u>	a	297 1/4 l	<u>kakaa</u>
" II. "	217 " " "	"	"	285 " " "	"
	<u>649</u>	" " "	"	<u>582</u>	" " "

Dohromady vyd. 1619 " " " " 3177 " " "

Za kakao, cukr a mléko zaplace-
no 1620.40 Kč; na úhradu částky
té přijato od Č. o. péče na Chrast. 1267.45 Kč
od dětí I. a II. tř. 430.60 "
1698.05 "

Přebytek 77.65 Kč jest vlastně třeba
reservovat na úhradu otopu, když
již řáčkám neplatilo se vůbec.

Í když všechna práce a otop byly zdarma, přece 1/4 mléka nebo kaka stálo 34 h. Od dětí platících vybírá- no však po 40 h, ovšem někteří ni- stali dlužní.

O prázdninách uspořádala opět míst. komise osvětová dne 5. července večer lampionový průvod s hudbou Lýbrovou k městskému vodojemu, kde při hořící hranici připome- nut výman Flusiv jednatelem Boh. Honson za přítomnosti asi 300 účastníků.

Dne 24. července oslavila textil. skupina svazu brněnského 20leté výročí svého trvání jubilejní slavností na „kahradě“ Stělnice.

Při tom vzpomenu též, že loni tomu bylo 20 let, kdy zalo- žena zde organizace čsl. sociál. demokratické strany dělnické.

Zapsal
Honson
říd. nít.

1926-27.

I. tř.

II. tř.

Školní rok

1927-28.

Při pravidelném zápisu do školy zapísáno letos a zářeno do

I. tř.	1. odděl.	9 chlapců	6 dívek	=	15 dětí	
	2. "	8 "	11 "	=	19 "	dohr. 34d.
II. "	1. "	5 "	7 "	=	12 "	
	2. "	6 "	4 "	=	10 "	22 "
Celkem		28 "	28 "	=	56 "	

Proti minulému zápisu jeví se pokles zářených, ale již jen o 7 dětí; naproti nejhojnějšímu zápisu ze šk. roku 1920-21 je úbytek 68 dětí.

Do české školy měšťanské odtud jezdí 11 chlapců a 4 dívky, tedy 15 dětí, na Smíchově je 1 dívka 1 d. ve měst. šk. dohromady tak 16 "

Do matřičky čes. škol národních patří tudíž 72 dětí. (Loni 76.)

Do 4. tř. měst. školy německé přestoupil Vilém Šir v Liberci, do zdejší něm. měšťanky přestoupila jeho sestra Marie Širová. Otec jejich je komunista.

Z německé školy v B. Kostele n. L. přišel do naší školy Rudolf Havel, ze zdejších škol německých přiveden František Liška, Anna Hamáčková, Edvin Hradec a rač. ledna 1928 Walter Leibt, jenž dotud byl na čes. měst. v Nuslích.

Je zapísaných dětí vyučoval řídící učitel nepovinné němčiny 6 chlapců a 8 dívek = 14 dětí a to po 3 hod. týdně od 17. X. 1927 počínaje. vyučováno společně ve dvou odděleních podle učebnice Sulistovy.

Opatrovně zdejší a mateřské školce
 vydržované Ustí. matičí školskou byla
 začátkem š. r. t. j. 18. 8. 1927 citelná nepo-
 četnost dětí českých, neboť kapsáno
 bylo pouze 10 chlapců a 10 dívek a
 z nich ještě někteří objevili se vrác-
 ně v učebně.

Začátkem říjí stoupl počet
opatrovňátek na 25. Koncem roku
jich bylo kapsáno 28.

Pěstounkou byla zde opět M.
Reneltová z Brna. Jako hospitantka
 dojížděla sem z B. Kostela Pavla
Vášátková, v Rusku narozená Češka,
 jejíž oba rodičové byli ubiti před
 jejíma očima bolševiky. Jako pěstoun-
 ka Reneltová onemocněla trachomem,
 zastupovala ji jmenovaná hospitantka
 40 dní a to od 13. I. do 18. II. a 1. a 2. III. 1925.

Dne 16. října 1927 konaly se
v Hor. Chrástavě volby, při nichž
 první kandidovala tamní česká
 menšina a to na kandidátce čsl.
 soc. dem. strany dělnické. Jel, že
 nesešlo se ani tolik hlasů, aby mohl
 zasednout aspoň jeden zástupce
 v obecním zastupitelstvu.

Státní svátek 28. října oslavila
škola naše opět slavnostním proso-
venm a přednesením vhodných bás-
ní a písní. Dramatický kroužek
D. T. J. svedl Jar. Velšovského divadel-
kom, Ak, se vrátíš!

Dne 13. listopadu 1927 sešli se
 na "Stělnici" četní přávníci sokol-
ské myšlenky, mezi nimiž velmi
 početní zastupena Žitava, Hrádek,
Liberec a j., aby po vyslechnutí
 přednášky starosty sokolské župy
 Ještědské Mlejnká z B. Dubu a
 vzdělavatele sokolské župy zakra-
 niční Winttra přikročeno bylo

K založení odboru libereckého sokola v Chrástavě, jemuž v čelo zvolen Jos. Krupička, poštov. revident.

Oba učitelé i přestoumka zdejší ihned se přihlásili za členy a ujali se i práce.

Ministerstvo propůjčilo nové odbočce jídelnu, kde tato pilně jednou týdně cvičovala nejprve vedena Fibizem, později K. Marešem.

Dne 19. listop. 1924 opět sebral dramatický kroužek D. S. J. div. hru K. Biskupě „Šťastní otcové“.

J v letošní zimě varil míst. školní výbor ve školní kuchyni na poskytování škol. stopu pro opatrovátku a děti čes. školy mléko a kakao. V době od 10. ledna do 11. května vydáno bylo 3780 dávek svačin, což si vyžádalo nákladu 1635.70 Kč, který jen některé děti prispěly uhradit; za ostatní, vol. děti neraměstnaných anebo neplně pracujících rodin a děti z početnějších rodin zaplatil náklad míst. škol. výbor a tomu opět veškeren schodek nahradila Česká okresní péče o mládež na Chrástavsku v Hrádku n. Nisou.

Ochránitelka školy naší „Zábov. a pěvec. spolek úřed. banky Slávie „Lyrá“ v Praze“ obdivuhodně vytrvává a každoročně posílá dětem našim veleceňnou nadílku.

J letošní vánoce mohly děti české a i jejich rodice prožívati s hřejivým vědomím, že třeba jsou az n samých hranic naší republiky, tam v srdci státu československého v naší slovanské

Praze je dosti lidí dobrých, kteří celý rok strádají příspěvky, ba i sbírky konají, koncerty pořádají, a krátka všemožně shromáždí peníze, aby z vánocím mohli učinit radost dětem chrastavských hranicářů. Dostalyť děti vše, oč si pokorně požádaly. A řádalo jich 287 (mezi nimi započteny i 3 dosud nerapsané) 82 a to 37 o boty, 37 o šaty, 36 o zimníky, 10 o bačkory, 7 o evičky a 14 o jiné součástky oděvu. Ovšem je zvláště pohleduhodno, že všem zadatelům se dostalo nadílky, jak si o ni požádali. Kromě poděkování hned při doručení dárků nastal míst. škol. výbor ještě poděkování do Národní Politiky a to následující:

Poděkování. Místní školní výbor v Chrastavě u Liberce projevuje tímto jménem rodičů a jich dětí nejsrdečnější díky štědrému ochránci zdejší školy Pěveckému a zábavnímu spolku úřednictva banky Slavie „Lyra“ v Praze, jenž celoročním příkladným střádaním zajistil opětě našim malým hranicářům podivuhodně štědrú vánoční nadílku, kterou vydatnou podporou je nesmírně potěšil a skutkově prokázal své upřímné citění vlastenecké. (Na opoždění poděkování nemá viny m. šk. v.) 62/07

Naroznění pana presidenta čsl. republiky. oslaveny v Chrastavě letos zvláště slavnostně.

Dramat. Kroužek D. T. z. sebral Subrtovo drama, „Velkostátek“ již v neděli 4. III.

Místní osvětová komise předvedla v biografu Heilově tři filmy: „Životopis p. pres. Masaryka“, „Na pomoc dohodě“ a

„Ve zdravém těle zdravý duch“.

Účast byla hojná. Byli i státní zaměstnanci národnosti německé

Škola měla obvyklou hodinku ve třídách, věnovanou vzpomínkám a oslavě J. G. Masaryka.

Dne 17. 3. 1928 opět hrál dramat. kroužek D. T. z. R. Mára, vesnickou čarodějku, ale na účasti nevalné.

Velikého úspěchu získala česká a státní věc otevřením nové české školy i opatrovny v B. Kostele n. V. Stalo se tak dnem 1. dubna 1928 za účasti dětí i dospělých nejen z Bílého Kostela ale zvláště i z Chrastavy, Chotyně, Hrádku, Liberce aj. Z našich škol přešli do české školy Kostelské pouze 2 hoši.

Dne 23. června uspořádala opatrovna i škola nejší výstavku spojenou s besídkou. Výstavku navštívilo 49 dospělých a 51 dětí. Darováno při tom 35.50 Kč, jež naslány M. matici školské.

Besídka, jež byla zároveň přípravou pro Dětský den v Hrádku, účastnilo se dospělých velmi málo.

Rovněž 24. VII. v Hrádku pořádaného Děts. dne účastnilo se jen asi 30 dětí a několik dospělých, neboť D. S. J. toho dne pořádali veřej. cvičení v Slavnech.

Školní rok zakončen 28. VII. 1928, kdy bylo:

v I. tř.	15 chlapců	a 18 děvčat	= 33 dětí
" II. "	10 " "	" 11 "	= 21 "
	<u>25 "</u>	<u>" 29 "</u>	<u>= 54 "</u>

Bydlištěm bylo

v Chrastavě z I. tř.	15 chl.	16 dív.	
" II. "	6 "	10 "	= 47 dětí
v H. Chrastavě " I. "	1 "	- "	
" II. "	1 "	- "	= 2 "
v Dol. Vítkově " I. "	- "	1 "	
" II. "	1 "	- "	= 2 "
" Hor. " " I. "	- "	1 "	= 1 "
" Machníně " II. "	1 "	1 "	= 2 "
	<u>25 "</u>	<u>29 "</u>	<u>= 54 "</u>

Počet dětí v místě bydličních se sice o 1 zmenšil, ale za to v H. Chrastavě máme o 1 dítě více.

Školní docházka byla takováto:
 v I. tř. 12.866 přítomní vř. 12.054 = 93.69% nekam, 811 = 6.30% oml., 1 = 0.01%
 " II. " 8.130 " " 7.595 = 93.42% " 476 = 5.85% " 59 = 0.73%
20.996 " " 19.649 = 93.54% " 1.287 = 6.13% " 60 = 0.29%

Rovněž letos zhoršena docházka
 školní hlavně následkem nemoci,
 zvláště chřipky a to o 0.61%.

Ve statistickém výkaze za r. 1927
 vykázáno 55 dětí = 98.21% národ. českoslov.
 a 1 dítě = 1.79% " německé,

podle náboženství bylo

21 římskokatolíků = 37.50%

3 evang. českosl. = 5.36%

1 " reform. = 1.79%

31 bez vyznání = 55.35%

Je tedy opět koncem r. 1927 většina dětí
bez vyznání jako bylo již r. 1922 a 1923.

Místní školní výbor sešel se
 v tomto školním roce v Ischuzích,
 aby pojednal o docházce a kární
školní, právních rodičů i učitelů,
 o dluhu G. Rybáře, jenž musil býti
 soudně domcen k placení, o pojiště
ní dětí, o podarování nových káží
spořitel. knížkou, o stravovací
akci dětí z rodin teplicích nera
městnaností, o nadílce vánoční,
 o přídělu porevku od stát. porevka
věro úřadu pro křesťe školní, o
besídce učitelstva s rodiči, o Šets.
dni, o odměření přídělu školního
křesťe a o škol. výletu.

Jako minulá léta i letos
 pořádala místní osvětová
komise oslavu M. J. Husa velkým
lampionovým přívodem s hudbou

od školy české městem a to tentokrát
 te všemi třemi částmi k vodojemu
 kde před sochou Jana Nepomuckého
 red. Rejha promluvil výhradně o Janu Husovi,
 náčť krahána a karpivána
 píseň "Hranice vplála" a čsl. stát.
 hymny. Průvod vrátil se kratší
 cestou opět ke škole, kdež byl
 pochod. Přítomno bylo asi 300 lidí

Na den 19. června 1928 připadlo
 smutné 10. výročí smrti čsl. legio-
 náře Fr. Turpiše, jenž na hladové
 rakousko-uherské ofensivy byl Rakuša-
 ny zajat a v S. Stinu popraven.

V "Čsl. republice"
 o připravované
 slavnosti napsali
 4. VII. 1928:

* Dělnické tělocvičné jednoty k uctění památky
 svých příslušníků-hrdinů za svobodu. 5. srpna t. r. ve
 Chrastavě odhalena bude pamětní deska na státní
 škole F. Turpišovi, býv. členu DTJ ve Chrastavě a
 italskému legionáři pečl chrastavské DTJ a Odbočky
 čsl. legionářů. F. Turpič byl popraven v italském
 městečku St. Stino 19. června 1918 spolu se svým
 soudruhem Al. Herzigem z Plzně, rovněž legionářem.
 Třetím padlým v odboji proti Rakousku jest E. Ku-
 beš, místonáčelník I. okresu DTJ, popravený v Da-
 vanzu. Jeho památka uctěna zástupcem Svazu DTJČ
 při nedávném zájezdu ČOL na místa popravni v Itálii.

V "Ještědském obzoru" uveřejněno již
 11. VII. 1928:

Soudr. František Turpiš
 italský legionář a člen Dělnické tělocvičné jednoty
 v Chrastavě padl v červnových bojích roku 1918 do
 rakouského zajetí a byl právě před 10 lety dne
 19. června 1918 v městečku St. Stino rakouskou solda-
 teskou popraven. Obětoval svůj život za lepší budouc-
 nost a svobodu svého národa v mladém věku 20 let.
 Jak zářný to příklad neohroženosti, statečnosti a oběta-
 vosti bojovníka za svobodu národa, který vyrostl
 v řadách Dělnické tělocvičné jednoty. Legionáři a
 jednotáři uctí památku mrtvého hrdiny zasazením pa-
 mětní desky na budově české státní školy v Chrastavě.
 Slavnost odhalení Turpišovy pamětní desky připravuje
 se na neděli 5. srpna a dle příprav bude to jedna z nej-
 větších slavností a manifestací veškerého českého lidu
 na Liberecku a Chrastavsku.

Podrobné vyličení osudného kajetí
Turpišova se nedostává. Jen vypo-
 minka býv. obhájce Turpišova spolutripitele
 Hereika, nyní rady kem. sondu v Dačicích

*v časopise „Ještě obzor“ veřejněná částečně
osvětluje ponurý obraz rakousko-uherské
válečné justice vojácké:*

Památce dvou hrdinů italské fronty.

Vzpomíná Vojtěch Pelikán, rada zemského
soudu v Dacicích na Moravě.

V červnové ofenzivě rakouské proti Itálii v roce 1918 byli zajati dva čeští legionáři Herčík a Turpiš a odvedeni k vojenskému soudu 23. sboru, jehož velitelem byl generál pěchoty Csicsorics, Madar; velitelem soudu byl major-auditor Watzek-Mischan, Tyrolák, smýšlení německo-maďarského.

Věděli jsme již předem, že oba budou dle stanného práva odsouzeni k smrti provazem a proto rozechvřen přijal jsem rozkaz, abych obhajoval Herčíka. Turpišovi, který uměl německy, byl ustanoven obhájcem německo-maďarský advokát, alkoholik.

Teprve 6 hodin před hlavním přelíčením, které se konalo dne 19. června 1918, byla mě dovolena rozmluva s Herčíkem. Neměl z počátku ke mě důvěry a nechtěl mi vůbec odpovídati. Patrně ho zarážela přítomnost židovského zapisovatele. Když jsem mu řekl, že onen žid česky neumí, že mi může důvěřovat, že i s legionáři cítím a jich si nejvýše vážím, rozvázal a vypravoval mi, že ho jen láska k vlasti pohnula ke vstupu do legií a s okem zaroseným mi vypravoval, že by všechny oběti českých lidí byly marny, kdyby Italové zase couvali jako v listopadu roku 1917.

Když jsem mu sdělil, že štěstí rakouské se již obrátilo a Rakušané utrpěli porážku, zasví-

tily jeho oči, oddech si hluboce a pravil: „To jsem rád, teď rád svůj život obětuji.“

Pozoroval jsem, že členy soudu klid obžalovaných rozčiloval a popouzel je tím víc proti nim. Důkazy, které jinak každý jen trochu spravedlivý soud byl by musil připustiti, byly zamítnuty a tak předem se již vědělo, že rozsudek bude příslušným velitelem potvrzen a obžalovaní popraveni. Nemohu, abych se nezmínil o činnosti setníka auditora Küssla, Slovince, který při tomto přelíčení byl veřej-

ným žalobcem. Až překvapujícím způsobem obmezil se jen na formality a ani nejmenším způsobem nedotkl se toho, co mohlo obžalovaným škoditi, ač na to jistě členové soudu čekali.

Rozsudek byl prohlášen o 4. hodině odpoledne a o 6. hodině večer vedeni byli odsouzení na popraviště. Byly jim dvě moruše v ulici nevelikého městečka St. Stino di Livenca. Odmítli před tím hrdě cigarety (které jim major-auditor, jejich vrah, poslal) se vzkazem, že od Němce daru nepřijmou a nepotřebují. Šli klidně. Popraven byl nejdříve Turpiš, který nepromluvil ani slova. Jednáno s ním bylo bezcitně a lotrovsky. Snad zvíře, kdyby zabíjeli, nechovali by se zlotřilí katané tak, jako při oné exekuci. Turpiš byl totiž vyšší postavy a oprátka proň připravená byla příliš nízko. Aby katané neměli práce s novou úpravou oprátky, chytl jeden z nich Turpiše za nohy, dal tělo jeho do vodorovné polohy obličejem k zemi a hlavu jeho tak dlouho mu tlačil do oprátky, až Turpiš dokonal. Hrůza bylo se na to dívat.

Při jeho popravě tupě se díval do země Herčík a když ho kat, vídeňský šikovatel, dobrovolně se k tomu nabídnuvší, vyzval, aby vstoupil na stolicí, sám si dal na krk oprátku, rozhlédl se jakoby někoho hledal a pravil: „Na zdar, bratři!“ Ačkoliv mě tato slova zrovna píchla a slzy vytryskly, neuvědomil jsem si hned jejich význam. Teprve když Herčík vypustil svoji šlechetnou duši, rozvažoval jsem, jak bohatýrské bylo srdce člověka, který v posledních okamžicích svého života myslil zase jen na to, zač život svůj nasazoval. Snad i ten nejbezcitnější surovec musil by se pozastaviti nad těmito dvěma slovy a zkoumati svoji duši: Jednal ty bys tak podobně a byl bys ty schopen takové bezměrné oběti lásky?

A večer, když jsme šli domů, visela ještě jejich těla na moruši. Setník Küssel vyzval mě, abychom nešli tím místem a neporušovali ničím památku českých mučedníků. Farář v St. Stinu zavázal se českým důstojníkům, že Italové postaví Herčíkovi a Turpišovi důstojný pomník.

*Dne 3. srpna 1928 veřejně jednatel liberecké jednoty Čsl. obce legionářské odb. učitel
Vít Frič v „Našich hrdách“ následující:*

Památce Fr. Turpiše, popraveného legionáře.

Je tomu 10 let, co poslední stránka dějin Habsburského rodu a jeho říše byla dopsána. Smutně, ale po zásluze! Ze všech národů, obývajících někdejší širší vlast, přičinil se o definitivní uzavření historie Rakouska-Uherska nejvíce národ československý.

Byl to hlas našeho národního genia, jenž ozval se současně s prvními povely rakouského válečného štábu v r. 1914 a jako blesk prosvítit v srdcích českosl. lidu dávnou naději, živenou duchovními i hmotnými odkazy předků. Dobře rozuměli všichni synové národa výzvě k boji za svobodu. Jsouce donucováni zabíjet, bili se s nepřitelem, který

300 let žil a ssál z nich, který osmělil se právem otrokáře předurčit je jako národ k zániku. Nebyla to zrada, co dělali doma i na frontách čeští lidé — to byla spravedlnost, zdůvodněná historicky i mravně. Byl to přirozený pud otroků, který správně podchycený a řízený ušlechtilými vůdci z jejich řad stal se nakonec smrtící zbraní zotročovateli. Byla to revoluce, co dělali Češi a Slováci doma i po celém světě.

Odboj, který vyžádal si také ale nejmnějšího vzepětí idealismu!

Bylo potřebí zmohutnět v sobě síly, mužnost, odvahu, naučit se odříkání, sebezapření a obětavosti. Bylo nutno projíti křížovou cestou muk a sebeobětování než došlo k cíli. V Rusku, ve Francii, v Itálii i v samotné

vlasti muselo protéci mnoho české a slovenské krve, aby z ní vypučel život naší republiky. —

A letos slavíme již desátý rok jejího vzrůstu. Vzpomínáme slavného vítězství a nezapomínáme těch, kteří za ně dali nejvíce, své životy. Osvobozený národ staví pomníky a vzpomíná vděčně svých národních hrdinů.

I my na Liberecku uctíme památku junáka čsl. revoluce, kterého vydal tento kraj. Legionáře italských legií, Frant. Turpiše, jenž stal se obětí zloby a msty zvlčilé rakouské soldatesky.

František Turpiš narodil se 7 ledna 1898 v Chrastavě, jako nejstarší z 10 dětí, otce přadláře, přistěhovalého sem z Pasek n. J. — Matka pocházela z Rokytna u Pardubic. Kolébka jeho stála tedy v světničce chudých rodičů. Rodinná výchova byla česká; otec, stoupenec bývalých čsl. anarchistů působil na vnímavou duši zdravého hochu uvědoměle. Národnostní útisk kraje procítil záhy poprvé, když otec vedl jej jako šestiletého do německé školy. Pro děti českých dělníků školy jejich mateřského jazyka zde nebylo. Vychodil německou obecnou školu a doma ze slabikáře, čítanek, za vedení matky a otce učil se čísti a psát česky. I v žactvu DTJ a později v dorostu cvičil se v jazyku českém a čerpal národnostní uvědomění. O dva roky mladší bratr Turpišův vypravuje, že zvláště p. Bém, tehdejší náčelník DTJ zasloužil se o duchovní stránku svých svěřenců z tehdejších let. Sokola zde nebylo a NJS měla mnoho starostí

jiných. Vychodiv školu, vyučil se po otcově boku v továrně přadlářství. V roce 1915, kdy do mnohačlenné rodiny vkrádala se nouze, ulehčil rodičům jako nejstarší syn. Aby bylo o krk méně, odešel mladičký, ale nebojácný do Brna. V roce 1916 ocitl se v Lipsku jako příručí zasilatelské firmy a téhož roku byl jako 18letý v Drážďanech na rakouském konsulátě odveden.

V sobotu 27. května přijel přes Žitavu domů, zdržel se přes neděli a v pondělí ráno pak rukoval do Jičina a od té doby jsme jej neviděli, poznamenává, továrenskou prací sedřený otec. Několik dat, kolik je v nich tragiky

Z Jičina dostal se F. Turpiš do Šoproně k 28. ppl. a s ním na italskou frontu. Ale již v říjnu v roce 1917 shledáváme se s ním v Padule, v Itálii, v čsl. dobrovol. sboru*. — Když v dubnu roku 1918 zvláště vlivem Štefaníkovým a po známiém „Sjezdě utlačovaných národů“, povolila konečně italská vláda ustavení čsl. armády v Itálii, byl zařazen br. Turpiš k 33. čsl. pluku, jehož sídlo bylo ve Tolisnu. A již koncem května, tedy po měsíčním výcviku, odjíždí na naléhavou žádost velitele III. ital. armády I. prapor tohoto pluku a s ním i br. Turpiš na dolní Piavu na frontu. Zde měli čsl. dobrovolci podporovati osvědčivší se vyzvědčíky stejnou činností**. Do poloviny června také vyzvědné

hlídky prováděli. Od 15. června začala tak zv. hladová ofensiva rakouská. Došlo k prudkým bojům s nestálými výsledky posice přecházely hned na Rakušany, hned na Italy. V těchto bojích dne 17. června našel svůj osud na hlídce br. Turpiš. Hlídku konal s br. Tošnarem, Příbáněm, Winternitzem. Nejrozumější z nich byl br. Tošnar, znalý italštiny. Napomínal Turpiše k zdrženlivosti, dával ponaučení pro případ zranění a posiloval pro nejkřutější možnost zajetí. Hlídku byla překvapena najednou se rozvíjejícím bojem se strany Rakušanů. V něm byl br. Turpiš zajat.

Byl odveden do městečka Sant Stino na řece Livenze a zde 19. června popraven spolu v jiném úseku zajatým br. Herčíkem. Velitelem soudu byl major-auditor Watzek-Mischau, Tyrolák. Turpišovi, který ovládal němčinu, byl ustanoven obhájcem německý Mačar. Ovšem, i ten nejsympatičtější obhájce byl by zde zbytečný. Osud zajatých byl zpečetěn. Po krátkém výslechu o 4. hod. odpo. byl prohlášen rozsudek a za 2 hod. poté byl i proveden. Nejdříve byl pověšen br. Turpiš.

Bez hlesu vsunul hlavu do oprátky. Tato byla však pro jeho vysokou postavu příliš nízká a než by si katané dali práci s novou úpravou oprátky, raději a snad i s radostí připravili nešťastníkovi mučení. Jeden z katů chytil Turpiše za nohy a přitlačoval jej z vodrovnné výše k zemi tak dlouho, dokud hrdlo oběti v oprátce nedodýchalo.

Šibenicemi oběma bratřím byly mohutně zarostlé kaštiny poblíž školy v St. Stinu u silnice, vedoucí ze St. Dona Di Piave.

Zde, pod jásavou modří italského nebe br. Turpiš svůj dvacetiletý život dokončil. Nezřekl se ideálu, za jehož uskutečnění se chopil zbraně. Dal jednou slib revoluci a vytrval do konce. Prostý, malý člověk, jehož životním údělem byl a měl býti boj o skývu chleba, přijal potupnou smrt se stejným odhodláním, jako žil svůj mladý, tvrdý život na severu Čech. Již odtud znal své katany, tu oddechoval již vzdor a statečnost. Neprosil, nežaloval, vždyť to nikde tu v menšinách od poctivých Čechů neslyšel. Ale ještě úzce před smrtí mstil svůj utlačený kraj — do nepřítčnosti přivedl katy jeho klid a narovnaná šij, jeho pohrdání domělými vítězi.

Dlouho do večera visela na kaštanech tělo nebohých bratří na výstrahu rakouským vojákům. Strach ze šibenic měl zachraňovat Rakousko.

V srpnu, dva měsíce po smutném dni, u St. Stina, přišli do Chrastavy před rodný domek Turpišův tři četníci. Dal si zavolat otce z továrny a neurvale oznámili „mocí úřední oběma rodičům, že jejich syn František byl na frontě chycen v italském stejnokroji a jako vlastizrádce popraven“. Matka těžce nesla osud syna. Byla raněna srdeční mrtvicí, chřádlá a brzy zemřela. Otec v továrně pak od svých německých sousedů často uslyšel: Takový syn měl býti při narození uskrčen“.

Oběť Turpišova nebyla marna. Přišel světlý 28. říjen i pro jeho rodný, pronásledovaný kraj.

Turpiš a jeho druzi na šibenicích stali se krvavými body, o něž opírá národ potřebu stejného stupně mravní síly pro přítomnost i pro věky a generace budoucí.

Budiž mu i jeho spolumučedníkům věčná památka.

J. Logaj, předčasně zemřelý historik a významný pracovník ital. legií, uvádí v úřední zprávě, že nejhorlivější dobrovolci pocházeli z krajů národnostně ohrožených. Pravdivost slov těch potvrdil také br. Turpiš, výrok sám slouží ke cti všech předválečných hraničářů. Zjistil jsem ještě jiný zajímavý doklad v Logajově statistice: z 53 uvedených popravených legionářů na ital. bojišti byl Turpiš nejmladší a jediný ze zněmčeného území na severu Čech. Případ Turpišův je tedy chloubou Liberecka.

Na konec dovoluji si poznamenati, že za-

sazení pamětní desky br. Turpišovi umožnilo plenum pořadatelstva letošních jubilejních oslav, darováním příslušného obnosu.

Zdejší nebohatá legionářská jednota a ani DTJ jako spolupořadatelka, úkolu toho by se tak lehce a brzy nezhostily. Vít Frič.

Prameny. Logaj: Oběti. — Tošnarova besídka pod čarou v Čsl. Legionáři. — Moravský Legionář. — Vojtěch Pelikán: Památce dvou hrdinů italské fronty.

K odhalení pamětní desky legionáři soudr. F. Turpišovi.

V neděli 5. srpna 1928 má český lid v pohraničním zněmčeném území dokázat, že po desíti letech trvání samostatnosti našeho státu, nevyprchala z jeho srdcí láska a úcta k těm, kdož tento stát budovali, za svobodu národa bojovali a položili hrdinně své životy. Naše národní revoluce měla řadu hrdinů, jejichž památka bude pro věčné časy vepsána zlatým písmem v historii národa. A z nich v první řadě nutno vzpomenouti těch, jimž krutý osud nedopřál smrti jako vojákům revoluce ve vřavě bitevní, ale připravil jim krutou smrt na popravišti, snad proto, aby všechny generace těžce zkoušeného národa měly po věčné časy před očima příklad, jaké těžké oběti si vyžádalo znovudobytí ztracené svobody.

Téměř všechny kraje naší republiky daly národní revoluci junáky, kteří se nezalekli ani šibenice, již prohnile Rakousko trestalo touhu po vyproštění se z jeho okovů, a hasilo plamen lásky k vlasti v srdcích synů českého národa. Našemu pohraničnímu zněmčenému území vyrostl junák revoluce a mučedník za svobodu národa v osobě soudr. Františka Turpiše v Chrastavě. Liberecko s přilehlými okresy, kde se tak těžko žilo českému lidu za Rakouska, kde asimilační menšina pracovala neúprosně, kde lámány byly německou mocí nemilosrdně charaktery a rovné páteře českého lidu, dalo vyrůst nepatrnému synku chudého českého textilního dělníka, který v rozhodné chvíli vyvstal jako mstitel všech křivd po staletích na českém lidu páchaných, jako jeden z prvních šel se zbraní v ruce proti mocnému nepříteli a svoji odvahu zaplatil životem na rakouské šibenici.

Soudr. František Turpiš jest jeden z třiapadesáti československých legionářů v Itálii, o nichž je zaznamenáno v historii zahraničního odboje, že byli za bojů Rakouskem znovu zajati a potupně popraveni. Byl ze všech nejmladší, teprve dvacetiletý a rodák ze zněmčeného území. Narodil se v Chrastavě dne

7. ledna 1898, kde vyrostl a chodil jako všechny tamější české děti do německé školy, poněvadž tam v celém dalekém kraji české školy nebylo. V mateřském jazyku cvičil se doma v rodině, otec po celodenní práci sedával se synkem nad českým slabikářem a učil jej číst a psát. Jako žák navštěvoval cvičení v Děln. těl. jednotě, kde byl s ostatními dětmi utvrzován v české výchově, ale ani ta radost nebyla českým dětem dopřána, byly rozháněny, cvičení jednotě znemožňováno, takže se museli scházet po vzoru svých tatíků-socialistů

Pamětní deska, odhalená popravenému legionáři Fr. Turpišovi v Chrastavě.

v lesích. Časem persekuce povolila, Děln. těl. jednota jevila čilý život a Turpiš byl jeden z nejpilnějších jednotářů. Vypuknutí války zastihlo jej jako mladého prádláka-přesukovače v továrně, a když byla práce omezována, odešel do Německa, kde pracoval v několika větších městech, až byl v roce 1916 na konsulátě v Drážďanech odveden. Jedné soboty přijel domů, zdržel se přes neděli, v pondělí se rozloučil s rodiči a sourozenci, odešel k vojsku a více se se svými drahými nespátl. Až v červnu r. 1918 přišel žandarm tvrdě rodičům sdělit, že jejich syn byl jako „zrádce vlasti“ popraven, ihned že se jim odebírá podpora (tu však Turpišovi rodiče nikdy nedostávali) a to ostatní že uvidí až po válce. Nešťastná matka byla krutou ranou zdrcena, že žalu ji ranila mrtvice, které po několikaletém utrpení v roce 1923 podlehla.

Takový byl krátký běh života chudého nepatrného synka českého textiláka ze zněmčeného území, idealisty revolucionáře, který dal nám a všem generacím budoucím tak zářný příklad nadšení, obětavosti a statečnosti.

Jsmo hrdi na našeho mučedníka Františka Turpiše a vážíme si jeho památky neskonale, neboť svoji hrdinskou smrtí ukázal, jak krásný a pevný charakter vyrostl na této horké půdě menšinové za nejnepříznivějších okolností, a že osvojil si v řadách Děln. těl. jednot, mnohdy tak podceňovaných, nejkrásnější občanské cnosti.

K odhalení pamětní desky tomuto našemu hrdinovi půjde proto český lid z celého širého kraje severočeského se srdcem plným obdivu, lásky a úcty, aby tak dokumentoval, že váží si nehynoucí památky bojovníků za svobodu národa a že duchu naší národní revoluce zůstane povždy věren.

U upomínku na odhalení

namětní desky místnímu rodáku F. Turpišovi,
propravenému itals. legionáři československému

Zapisují se:

Jméno zástupce:	za korporaci:	Místo:
Cenek Motouš <i>syn F. Turpiš Havel, otec</i>	legionáře <u>F. Turpiše</u> Československá v <u>Liberci</u>	<u>CHRASTOVA</u>
<i>syn F. Chalupa, učed. p. Křivčane</i> Karel Chalupa, hospodář, strážník v <u>Liberci</u>	<i>provozovník v továrně</i>	<u>Liberec</u>
Jan Vrána, učed. v <u>Liberci</u>		
<i>syn F. Chalupa, učed. p. Křivčane</i> František Chalupa, učed. v <u>Liberci</u>	<i>provozovník v továrně</i>	<u>Liberec</u>
Václav Štěrba, učed. v <u>Liberci</u>	František Plešáček, předseda slav. výboru	
<i>Bob. Rejz, kap. 34 pl. is. legií na Čsl. obec. legionářskou</i> Jin. Beněk, železn. dělník	<i>na Čsl. obec. legionářskou</i>	<u>Fraxe</u>
Karel Janáček, učed. v <u>Liberci</u>	M. K. L.	<u>Liberec</u>
Prof. Votava	Manomata měřička	<u>Nov. Pátek</u>
Karel Chalupa	F. Chalupa, železn. dělník	<u>Nov. Pátek</u>
<i>syn F. Chalupa, učed. p. Křivčane</i>	<i>provozovník v továrně</i>	<u>Liberec</u>
Karel Chalupa	II. odd. II. úpr. maršmistrovičské	<u>Oráhe</u>
Karel Chalupa	Joz. D. D. J. C.	<u>Oráhe</u>
Zbor dobr. hořivci <u>Huboká a okolí</u> v <u>Liberci</u>		<u>Liberec</u>
Joz. Chalupa	<i>syn F. Chalupa, učed. p. Křivčane</i>	<u>Liberec</u>
Joz. Chalupa	za místní sl. výb. <u>Nov. Pátek</u>	<u>Liberec</u>

Ostatní účastníci slavnosti:

Jan Křínek Osadou sň. sň. čes. sv. den str. Liberec
 Frant. Pátek Krajská odb. rada Liberec
 Jméno Štátní voj. slavn. leg. st. str. kapuc. v Liberec

František Šťátní Hrnčí Dřevěč. Lístku Liberec
 " " " " " " " "
 František Vranický Div. spolek. slavn. Týl - Horní Liberec

Jan Hrnčí za Deleg. čes. voj. vyslanců Liberec
 Václav Laman " " " " Liberec

Franta Janek zelezace Dil. Rann. Dvůrka Liberec

Frant. Václavík Pol. org. sv. den Průrodol. i Liberec

Wolfgang Bohus Pol. Tel. Jed. Stachnín

Frant. Hrdlička na modbi N. J. Sever. v Pruprechticích

Václav Amst za Č. J. O. L. v Pruprechticích
 Smole Edu. Liberec se zjednotil Č. J. O. L.
 Svoboda Frant. za Pol. org. sv. den a školní výbor v Pruprechticích

Lucousek Bohus na Českoslavenství v Liberec

Za zjednotil čes. Obce Legionářské pro Liberec a okolí:
 Rozek Jozef, předseda -

Jan Matějka a rodina Horní Průrodol

František Luce Místní úřad Liberec

pro literárnímu jednotě Sokol - Liberec

Reisner's Val
ste vna

Franta Pokorny
jednotel

Vit jvic

Jan Durych

J. Madar

Juz Bonny

Martinek

Náje Kora
Mana Karahovaj

Mlejnek Josep

Plesnice

Fonsa, r. n.
v Chrástavě

Lahek a svazok

ku svazku vobit

La jednotě est. obec legionářské

La bluce n. ho.

Franta
k. jednotel

Janecek
k. jednotel

La "jednotě pila"
La "Sokol"

Vandlavice nad Nisou
Franta
jednotel

At Proimová

Václav Štřemba
truhlár

Helena Vaerova
Rusodol

Jelena fant.
ber. n. ed.
Milun

Nikola Valer
Marie Ludlova

Vyhnar Baumert
Rusodol I
Gustav Hanischer
Rusodol I

Kulhanová

Rusodol
Nygrynová

Marie Jelinková Dom...

Václav a Anna Karverková

Vojtěch Medek

Josef, Josef. Maniška Límova

Milada Malá d. Páka Josef Jelen Jablonec Nisou n. l.

Fr. Lanková Ruzodol Adolf bitfos. Sokol' it. leg.

Anna Divisová Ruzodol Klém Kotek

M. Hakenová František Průběh cest čp. 32.

A. Raulimová Lu Liberec.

Ant Hubna Josef

Anna Cerman Liberec

František Lofie Harasbovi Korlice

Blampeis Josef Horní Ruzodol - Praha

Jiří Václav Jablonec n. l.

Josef Bauprant
Brastava

Jindřich Josef Lítoměřice

Kristofor Chabym

Peťar Jos. Horní Ruzodol

Stan. Hájek Turnov

Miroslav Peťar Horní Ruzodol

František Postařil Jolán Maxov 5/III-78 Josef Martinec, Josefodol
Musov.

Milovíslav a D'otek Hera'ková a Nového Město p. Jindřich.

Wastánek Frant. Fomka Frant.

Joroukova Bořena D. S. J. Hrádek u Lit.

ničela Typllová Bořena

Jandová Maty Anna Hlavová Ruzodol Horní 194

Janda Josef Ján Kupec Horní Ruzodol

Svarcova Anna Marie Tejnská

Berný Šarel Andoř Najemník Liberec

Vychopej Jos. Jaroslava Novák Liberec.

Vychopejová Emilie Monislová Václavík. Ruzodol. I.

2. neovhij Václav 2. neovhka Marie Roulinkova Helena

Olsto. Pehorová Benes' ja Frant. Woboul

Pehoi Jaroslav Benesova' Jana Arkouř

Tomková Marta Hrádek u u Hořic

Hrádek Jos Janda Jos

Frach Alois a ⁴žena Kikarová. z Jablonec n. M.

Jandova František na troubě Čouba

Brožová Mária Jablonec n. M.

Kulmanová Pepřa Jablonec n. M.

Epimachová Marie Tráha

Anna Melan Liberec

Anna Čelá Čelá

Malá Růžena Vesec

ha Děd. Tel. jed. Štěpán pozd. žestědem, Škodová Marie

Pavel Josef Frydlant

Vouška Frant. Frydlant n. M.

Portora Vouškova Frydlant n. M.

Frant. Polak z Rěšov. n. Bana. hřiv. Ceg. Spol. Rus. Geg.
Antonie Jandouzková. Chrostov.

Josef a Heleňka Čičková z Hořkovic

Sestřina Anna Jablonec n. M.

Čelová Albína Jablonec n. M.

Madia Jaroslav, Český Dub

ha Velískov tělovic. jednotu v Jablonec n. M.

Novák Frída

Šabíč František
A. Č. jednatel

jeantra list Obce Luji anarske Neue York

Frant. Bezeny jeantra

Ned. Weis z Trádek n. M.

Karel Weis Hrádek n. M.

Rudolf Weis Hrádek n. M.

Josef Harenber a rodina Růžodol n. M. Liberec

Jan Jan Horn Horn

Jan Jan Horn Horn

Štěpán Josef Kodkovič
Ladislav Kučer. Hor. Kučer

Alm. Pél. Jednota Kodkovič Kučer Kučer

Emilie Kučerová D. J. J. Kučer 1/1.

Teďa Kučerová. D. J. J. Kučer 1/1.

Jana Kučerová. D. J. J. Kučer 1/1.

Městský úřad. v Chopim, náčl. Kučer Kučer Kučer.

Kučer Kučer Kučer

Kučer Kučer, Kučer

Pro slavnostním odhalení pamětní desky
Turpišovy též odevzdán správci čes. školy klíč
od urny, v níž uložena „hrst země“ ze slav-
ného bojiště Doss'Alto, umístěné naproti pam-
desce Turpišové.

Slavnost zahájil red. Ještěd. obrorů ital.
legionář Fr. Plecháček. Slavnostní řeči před-
nesli Boh. Bejr, kapitán 34. pl. it. legií na Čsl.
obec legionářskou a Fr. Páša na svaz Dělnických

tělocvičných jednot českoslov., načež ujal se ještě slova podpluk. 33.p.pl. Doss'Alto a jménem sokols. řupy ještědské Václav Vodička z Turnova, jenž s hrůzou vzpo-
míná, že byl svědkem tyranicky prove-
denému zadušení legionáře Turpiše.

Vzpomíná, že v noci před popravou zpí-
vali si Turpiš s Hercikem české písně.

Na výzvu vodičkovu vzdána skloněním
praporu čest památce Turpišově.

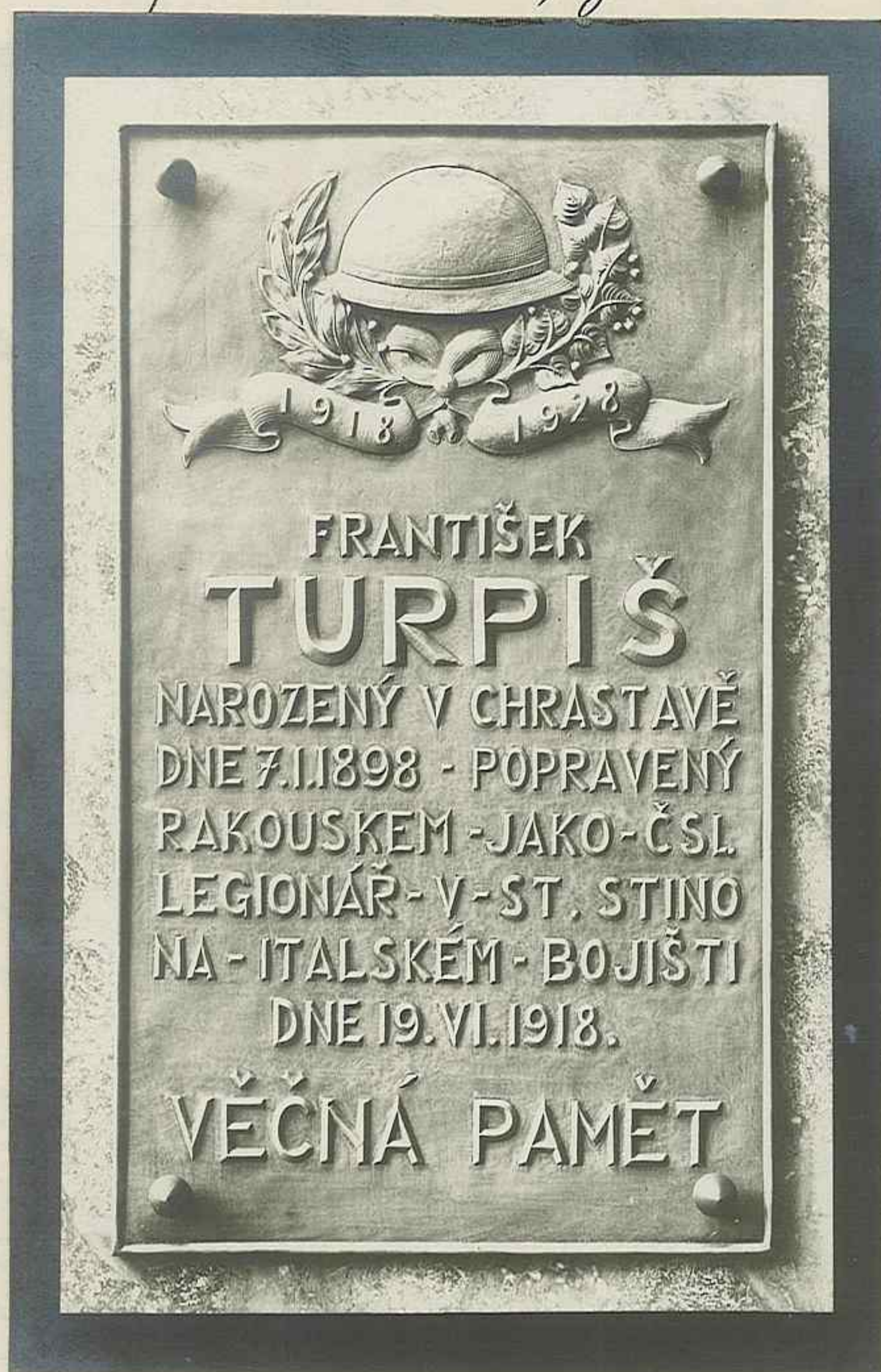
Poté red. Plecháček odhalil černou roušku
z desky na krásně procítěného proslovu
a vložil do schránky na protější straně
země se zbytky váleč. výzbroje a protěže-
mi. bojenská hudba zahrála italskou
i českoslov. nár. hymnu. Účastníci se
jednak hrnuli blíž ke shlédnutí desky,
jednak na střešnici, kde slavnostním
koncertem a j. veliký den chrastavského
obyvatelstva dovršován.

Vstupenek prodáno 2091, ale přítomno
bylo dle odhadu ke 4000 lidí.

celkový příjem činil 25.466.56 Kč,
výdej 21.318.08 Kč, takže zbylo 4148.48 Kč.
Z nich účeno 300 Kč jednotě "Čsl. obce leg." v Liberci,
500 Kč míst. škol. výboru zdejší,
500 " " komisi osvětové,
300 " vojenské hudbě,
200 " na pojištění desky,
1000 " na prapor D. S. J.
a přes 700 " ponecháno vševýboru.

Na odekorování škol. balkonu koupe-
no za 178.10 Kč bílo-modro-červené látky, o
níž usneseno, že si ji vševýbor ponechá,
ale uloží ji u míst. škol. výboru, aby jí

mohly všechny rdej. čes. organizace vrát.
 Při slavnosti prodávány několikery
 pohlednice, jež následují:

31. 8. 1928.

Z. Jansa, ř. uč.

*Ing. Karel Brázdil
 ř. uč. 1. třídy
 6. 5. 1929.*

Školní rok

1928-9.

Příjmová
zápisu:

Již po 20. srpnu 1928 rozestala správa školy 42 rodičům v čes. nebo smíšených manželstvih říjícím úřední vyhláškou o zápisu do čes. školy. Z nich jenom 5 rodin uposlechlo a poslalo své děti - před tím cho- divší do německých škol - k zápisu do školy české.

Zápis:

Celkem zápsáno nově 72 dětí.
 Nové i dřívější řáctvo ráčeno tak,
 že v I. tř. 1. odd. bylo 8 chl. a 8 dívek = 16 dětí,
 2. " " 13 " " 15 " = 28 "
v obou odd. " 21 " " 23 " = 44 "
 v II. tř. I. odděl. " 9 " " 7 " = 16 "
 v 2. " " 5 " " 5 " = 10 "
v obou " " 14 " " 12 " = 26 "

Celá škola měla 35 " " 35 " = 70 ".
Vzrostl tedy oproti loňsku počet
řáctva velmi značně, neboť bylo
rač. škol. roku o 14 dětí více.

Přivůstek řáctva civil 25 %.
Do čes. měst. škol v Liberci jendilo
5 chlapců a 3 dívky, celkem 8 dětí.

Do školní matriky čes. škol patřilo
tedy 78 dětí, kdežto loni jen 72.
 Plušíným tímto stavem však
 daleko ještě nedosaženo počtu řáctva
 v r. 1920-21, kdy zápsáno 124 dětí. Od
 té doby se ovšem hodně změnilo. Obvod
školy chrastavské rozdelen na tři,

neboť zřízena r. 1921 v Nové vsi a r. 1928
v Bílém Hostele n. n. samostat. česká škola.

Opatrovna. Do opatrovny a školky U. M. Š. bylo kač.
září 1928 započáno 22 dětí.

Pěstounka Marie Reneltová jmenová
na do Hrupky a místo ní sem
ustanovena Božena Smrková.

Tak se narodila 15. dubna 1907
v Dobřejovicích u Hluboké v Čechách,
chodila do 2 tříd obecné školy v rodišti
svém, do měšťanské školy v Čes. Budě-
jovicích, kdež potom navštěvovala i
trojtříd. průmyslovou školu a dvoutríd.
ústav ku vzdělání pěstounek, na kte-
rém nabyla vysvědčení způsobilosti
pro ustanovení pěstounkou na škole
mateřské dne 26. VI. 1926. Ustanovena
byla pěstounkou U. M. Š. v Dol. Litvínově Lipě-
tině od 1. 9. 1926 a odtud přeložena 20. 8. 28 sem.

Stížnost m. š. r. Poněvadž ze zdejších německých škol
do české přestoupilo 5 dětí, prospíšil si
předseda něm. míst. škol. rady stavitel Emil
Pietsch a podal na říd. učitele české ško-
ly stížnost přímo k ministerstvu škol.
a nar. osvěty, kde udával, že při zápisu
do čes. školy byly přijaty děti, které cho-
dily v něm. škol. roce do něm. škol,
aniž se před tím u řed. něm. škol
odhlásily. Kromě toho minul škodit
čes. říd. učitelům tím, že jež demuncoval
jako nesnášlivce, poněvadž pryč
ani s uč. Rybářem, ani s pěstounkou
Reneltovou, ani s městským úra-
dem zdejším nedovedl vyjít.

Ohledně býv. učitele J. Rybáře podá

podrobné informace zápisník místního škol. výboru. Pro kroniku stačí uvést, že byl koncem června 1924 propuštěn ze škol. služby, ale teprve 24. 3. 1925 opustil škol. kuchyni i se svou družkou M. Morvayovou, když mu zemská správa politická a mšano. pokročilo úředním vystěhováním nuceným.

O M. Renettové, že má být přeložena, rozhodla U. M. S., ale nikoliv na návrh správce opatrovny, nýbrž na krok jiný a z důvodů jistě podstatných, správě opatrovny však neoznámených.

Žaloba s.š. Městský úřad v Chrastavě žaloval dne 19. I. 1928 B. Flonsu, že při nahlížení do škol. rozpočtu rozhořčen zkrácováním českého záctva odbyl měšťanostu Ploffmanna, který mu připomínal, že pro české děti možno ještě do obec. rozpočtu zařadit příslušný peníz na vánoční nadílku, roztrpčenou větou, že zařazení položky do škol. rozpočtu a nevyplacení též by byla „šalba“. Okresní soud v Chrastavě, nepřipustiv důkaz pravdivosti, odsoudil obžalovaného k 250 Kč pokuty podmíněčně na 2 roky. Týž však podal odvolání ke krajskému soudu v Liberci, kde dosud kolektivnost ona není skoncována, ač dorozdání od zemského úřadu v Praze bylo vyžadáno.

Toho všeho hodlal udavač zne-
míti proti čes. říd. učitelům, leč po vy-

šetření četnictvem i inspektorem menš. škol navrácena „stíknost“ Pietschova ministerstvom s návrhem, aby ž. učitelé bylo vysloveno uznání za to, že přijal s 14 dětí při letoš. kápiše více než loni.

Ž. uč. práce.

Učitelka ženských ručních prací
Kateřina Lahodná-Kosová, narozena 29. července 1876 v Turnově, kdež vychodila obecnou i občanskou školu a jednoroční školu obchodní - složila zkoušku učitelské způsobilosti pro ž. ruč. práce v Praze 28.5.1898 a učila ve Světlé p. J., Dolánkách a Rakoušech do r. 1904. V r. 1921, 1922 a 1924 absolvovala kursy pro další vzdělání učitelek žensk. ruč. prací v Turnově, Slavčicích a na Smíchově. Od 1.4.1921 učila na menš. školách v Jablonci n. N., Proseči a Brechoslavicích, potom ve Františkově Píxodole I, Machnině, Bilínkově. K nim po zřízení čes. školy v B. Kostele přidána ještě od 1.4.1928 do 31. X. 1928 Chrástava.

Od 1. listop. 1928 do 30.6.1929 byla výpomocnou učitelkou ženských ručních prací a nauk o dom. hospod.
Marie Vaiglová, dříve Svobodová, rozená Grimmová. Narodila se 8.9.1886 v Malé Lhotě n. M. Boleslavě. Do obecní a měst. školy chodila v M. Boleslavi, do priv. ústavu dom. nauk a ruč. prací s něm. jazykem chodila v Litoměřicích, do kursu stříhání šatů a prádla chodila ve Slatiňanech, 2.5.1904 vykonala na st. uč. úst. v Praze zkoušku přestounek. Působila jako přestounek

v M. Boleslavi, Bělé p. Bzd., Kdyni,
 Staňkově, Línech, Hořanech, Horním
 Řivňodole, Mimoně. Již v útluku
 ve Kdyni vyučovala ř. ruč. pracím.

Nábož. čsl.

31. října 1928 vyučováno prvně
 na zdejší škole náboženství českosloven-
skému. Vyučoval, po zahájení du-
 chovním Jarosl. Vendolským z Liberce,
 učitel Stanislav Hmelík z Hrádku n. B.
 Narodil se 7. října 1907 v Novém Hradci
 Králové, kde navštěvoval školu obec-
nou. Do měst. školy a reálky chodil
 Král. Hradci, kde absolvoval i učitel.
 ústav v letech 1923₂₄ - 26₂₇.

V I. pololetí vyučoval duchovní
 správce Jaroslav Vendolský, narozený
 v na Moravě dne 1902

Němčině nepovinně vyučoval
 zcela zdarma 8 chl. a 9 dívek, tedy
 17 dětí ř. uč. Boh. Flonsa, který po
 3/4 roku dával 3x týdně 5 hodin, kte-
 ři neměli dobře česky, hodiny
 češtiny podle Kunovy učebnice
 "Böhmisches Sprachbuch" I. též bez odměny.

Tělocvična něm. dívčí školy
 používána čes. školou po 4 hodiny
 týdně.

Desáté výročí znovunabytí
samostatnosti československé
oslavila škola i opatrovna česká školní
slavností, při níž správce školy

vzpomněl českoslov. zahraničního odboje proti Rakousko-Uhersku, vzpomněl utrpení a podzemního boje doma, vyvrcholeného prohlášením samostatnosti Československa, přimknutí Slováků k Čechům, pokroku mír. myšlenky, péče státu našeho o blaho občanstva. Poté děti přednesly vhodné básně. Od 9 hodin poslouchali přítomní radiofonicky poselství pana presidenta. Před rozchodem rozdány starším dětem sešity „Naše školy v prvním desetiletí“, k tomu účelu mišano darované. Po zapění národních hymen čsl. slavnost skončena.

Místní školní výbor nerastoupen při slavnosti plně.

Místní komise osvětová uspořádala již 27. X. večer městem lampionový průvod s hudbou Jos. Zýbra.

Dne 28. října ornámené slavnostní shromáždění na Střelnici řídili nikoliv činovníci míst. osvětové komise, ale míst. polit. organizace soc. demokratické E. Janoušek, Jos. Kovářik a Jan Sedla, neboť učník Jaroslav Aste x Vísti n. d. prohlásil předsedovi m. o. komise, že je vyslán stranou, že tedy bude mluvit politicky. Předseda odešel se poradit se členy výboru m. komise osvět., ale než se vrátil bylo shromáždění zahájeno.

Slavnostnímu shromáždění byli přítomni tentokrát po prvé snad všichni úředníci soudní, berní, poštovní a to bez rozdílů národnosti. Bylo tím trapnější, že řečník nemluvil k věci, neboť se zcela vyhnul i ovšem o pokroku mírové myšlenky a vývoji kulturním.

Pro péči o blaho občanstva na poli sociálním a hospodářském hovořil nejméně s hlediska stranického. Schůze ukončena bez vzpomínky na legionáře, na padlé, bez projevu pro hlavu státu, bez rozpívání státní hymny.

Takovou řeč nese politikářské společenství čes. strany s německou, která otevřeně vyhláší irredentu za jeden ze svých polit. cílů.

V důsledku zmíněného porušení práva shromáždovacího projevil výbor pobočky Těl. jednoty Lokol v Chrastavě svůj nesouhlas s naprosto netaktním uspořádáním slavnost. shromáždění a odvolal svého zástupce z míst. komise osvětové.

Ministerstvo škol. a nár. osvěty vyplatilo na oslavu desetiletí republiky čes. menšinovému učitelstvu zvláštní přídavek.

Křístě škol.

Dne 30. listop. 1928 konána besídka učitelstva s rodiči. Přítomno bylo 35 rodičů, kromě několika, kteří nemají dítě v č. škole zdejší. Rozpravou měl míst. škol. výbor riskati nárok ohled. škol. křístě, které se konečně při míst. řízení dne 16. XI. 1928 ve výměře 53.34a stalo majetkem míst. škol. výboru. Poněvadž v dále -

ného hrístě by škola nemohla s prospěchem využít k tělovýchově, oznámeno již 20. listop. 1925, č. 638. s. š., že m. škol. výbor se usnesl přenechati přiděl ministerstvu veř. prací, aby mohlo provésti namáčenou výměnu za pozemky ležící na škol. kahradou, za něž však B. Langhammer žádal trojnásobně tolik pudy. Leč marno hledat rozumné rozluštění, kde přehnaně třídně politická agitace chce majorisovat. Při besídce listopadové neoprávněný účastník Jos. Hlavlišta nejen že nedoporučil rodičům, aby se pozemek pře-
dal kdejší čes. škole, tedy státu, ale usiluje, aby si míst. škol. výbor nechal pozemek sám, což odůvodňuje jedině tím, že by jím mohl disponovati sám výbor bez doprošování se u nás. Hlasování o tom předsedající správce školy nepřipustil, ale již 6. pros. 1928 usnáší se míst. škol. výbor, když předseda J. Šátl "hlásí", aby se pozemek č. k. 558/5 ponechal prozatím míst. škol. výboru, že mu peníze poskytne, vševýbor organizací v Chrastavě.

Dne 10. II. 1929 zvoleni 3 nové členové míst. škol. výboru a to Fr. Minářik, Miloš Prehly a Antonín Miltner.

Hned v ustavující schůzi 16. 2. 1929 ^(m. škol. výborem) usneseno jednomyslně přenechati přidělenou louku č. k. 558/5 přímo ministerstvu veř. prací, aby mohlo provésti s B. Langhammerem směnu za části parc. č. k. 507/1 a 508/1.

Důležitá rozhodnutí toto hned 17. II. 1929

hlášenou správou školy okres. úřadu a inspektorátu menš. škol v Liberci. Teprve na 14. srpna 1929 svolána min. veřej. prací na okres. úřad v Liberci komise, k níž porvání i kástupci míst. šk. výboru (jel před. seda a jednatel) i B. Langhammer. S tímto však přijel samostatný stav. Emil Pietsch, jenž naváděl B. Langhammera k nejvyšším požadavkům. Odpoledne dokonce přiveden advokát Dr. Leop. Bass, aby pomáhal proti čes. škole. Avšak pevné vůli odb. rady min. veřej. prací Dra Bohuslava Makovce povedlo se sjednati dohodu se zmíněným sou- sedem, jenž za přidělenou louku směnil se státem své polevky, ležící na škol. katastru a polovinou budoucí ulice (parc. č. kat. 508/5, 508/6, 507/1, 507/1) ve výměře 1899 m² za doplatek 1000 Kč k dobru Bohum. Langhammera, za něhož ponese stát i poplatky převodní a dávku z pří- růstku hodnoty obou směňovaných nemovitostí.

Volby.

Dne 2. prosince 1928 provedeny dvoje volby. Do okresního zastupitelstva odevdáno v Chrastavě

českoslov. soc. demokrat. straně	212	hlasů
" národ. social. "	27	"
čes. spojeným stranám obč.	17	"
kommunistické straně	872	"
němec. živnostens. "	373	"
" národ. svazu	327	"
" křest. socialim	302	"
" social. demokr.	274	"
" nacional. str. soc.	154	"

němec. zeměděl. svazu 137 hlasů.

Výsledek v okrese libereckém jeví se takto:

Čís. kand. listiny	Strana	Počet odevzd. hlasů	Přídel mandátů
1.	Bund der Landwirte	5.109	2
2.	Christlich- soziale Partei	5.712	2
3.	Komunisté	16.321	6
4.	Deutsche soz. Nat.- Partei	4.873	2
5.	Českosl. soc. demokrati	3.323	1
6.	Deutsche Soz.-Demokratie	4.338	2
7.	Deutscher Volksverband	4.598	2
8.	České spojené obč. strany	790	0
9.	Deutsche Gewerbepartei	5.533	2
10.	Českosl. nár. socialisté	2.615	1
	Celkem	53 211	20

leště zastupci do okresu zvoleni tudíž pouze 2: soc. dem. Josef Springer a nár. soc. Frant. Pilař. Jmenování byli další 2 Čechové: Josef Jureš, říd. uč. v Chotyně a Josef Novák, statkář v Nové Vsi.

Do německého zastupitelstva odevzdáno v Chraslavě:

- čsl. soc. dem. straně dělnické 204 hlasy,*
- " národ. socialistní straně 26 " "*
- " republik. straně zeměděl. 18 " "*
- " národně demokratické str. 14 " "*
- " lidové " 14 " "*
- " živnostenské " 9 " "*
- komunistické " 895 " "*
- něm. živnostenské " 298 " "*
- " křesťan. sociál. " 273 " "*
- " nacionální " 266 " "*
- " sociál. demokrat. " 247 " "*
- " pracov. souměnství 240 " "*
- " národ. sociál. str. 141 " "*
- " zeměděl. svazu 103 " "*

Výsledky voleb do zem. zastupitelstev.

Volby končí pro blok občanské koalice vítězně. Nár. demokracie získává proti poslancům v roce 1925 přes 10 000 hlasů. Naproti tomu čsl. nár. socialisté se stranou práce vykazují úbytek přes 5 000 hlasů. Poměr hlasů jednotlivých stran docílených v posledních volbách jeví se takto:

Národní demokracie	294 690
Republikáni	1 006 000
Živnostníci	257 000
Lidovci	602 000
Ludová strana	325 000

Čs. strana socialistická a s/r. práce .	702 000
Soc. dem.	728 000
Komunisté	817 000

Čsl. Nár. demokracie proti volbám do poslanecké sněmovny z r. 1925 získává přes 10.000 nových hlasů, přes to, že u voleb do zemských zastupitelstev je věková hranice voličů zvýšena z 21 roků na 24 roky. Proti volbám do senátu z r. 1925 získává Nár. demokracie na 36 000 hlasů. Čsl. strany koalice obdržely na území celé republiky 2,502.000 hlasů. Čsl. social. strany opoziční i s komunisty získali v celé republice jen 2,247.000 hlasů, tedy o 255 000 hlasů méně. Konečné výsledky znamenají tedy potvrzení volebních výsledků z parlamentních voleb v roce 1925.

Volby v Liberci a v okrese.

Při volbách do zemských zastupitelstev soustředily na své kandidátky v Liberci a okrese libereckém a chrastavském:

	v Liberci	v okrese	celkem
Nár. demokracie	571	347	918
Živnostenská strana	395	443	838
republ. strana	111	596	707
lidová strana	181	285	466
Celkem obč. strany	1258	1671	2929

České strany socialistické:			
č. nár. soc. a str. práce	881	2662	3543
soc. dem.	557	3116	3673
Celkem strany soc.	1438	5778	7216

Při volbách do okresu získaly české strany v okrese:

	790 hlasů	0 mandát
spoj. obč. strany	790	0
čs. nár. soc.	2615	1
soc. dem.	3323	1
Celkem české strany	6728	2 mand.

Volební číslo při volbách okresních činilo 2.533.

Při volbách do okresu sdružily svoje kandidátky spoj. obč. strany a strana čl. nár. socialistů, které soustředily celkem 3.405 hlasů, takže zůstal zbytek českých hlasů 872. Česká strana soc. demokratická sdružila svoji kandidátku s kandidátkou německé soc. demokracie a připadl tudíž zbytek českých hlasů sociálně demokratických, t. j. 790 hlasů, kandidátce německé soc. demokracie, která na tento zbytek obdržela

1 mandát. Celkem tedy bylo ztraceno čes. hlasů 1662. Při postupu společném by na tento zbytek byly české strany získaly 1 mandát a měly by pak v okrese 3 zástupce místo pouze 2 zástupců.

V Liberci z českých stran získala strana republikánská, která i v okrese jeví značný vzestup. Strana českých socialistů, spojená se stranou práce, získala několik desítek hlasů asi na účet komunistů.

Sociálně demokratická strana a strana lidová celkem uhájily své posice.

Pokles jeví se tu u strany živnostenské a u národní demokracie.

Národně demokratická strana proti volbám do senátu r. 1925 ztrácí 164 hlasy, kdežto v okrese získává.

Příčinu tohoto poklesu jest dlužno hledati jednak ve značném odlivu stoupenců strany z Liberce. Téměř na 100 stoupenců, pokud možno zjistiti, se od posledních voleb z Liberce vystěhovalo. Velmi mnoho přistěhovaných stoupenců pak nemělo práva volebního, hlavně následkem příliš dlouhých lhůt, které zákon pro bydliště jako podmínku práva volebního předpisuje. Okolnost tato se u národní demokracie projevuje nejškodlivěji již vzhledem k čilé fluktuaci těch stavů, v nichž se její stoupenci ponejvíce rekrutují.

V neposlední řadě přichází v úvahu i ztráta volebního práva vojenského.

Příčiny ty jsou tudíž povahy zcela reálné a nemají s úspěchy hlavně českých socialistů nic společného, což by „Naše Hory“ rády konstatovaly. Způsob psaní a nevěcného referování toho listu o výsledku voleb opravdu až zaráží. Soudná veřejnost snadno prohlédne tuto povolební eskamotáž a po zásluze ji odsoudí.

Při volbách do okresu ^{v místě} odevzdáno 256 hlasů čes. stranám, což činilo 9.5%, komunisté dostali 872 hlasy, " " 32.36% a ost. německé strany 1567 hlasů, " " 58.14%.

Při volbách do zem. zastupitelstva bylo v Chrastavě odevzdáno čes. stranám 285 hlasů, t. j. 10.37%, komunistům 895 " " 32.57% a něm. stranám 1508 " " 57.06%.

Je nejmně, že při větším počtu kandidátek více voličů rozhodlo se pro kandidátky české. Tedy pro přístě netřeba se obávat rivalůvých čes. kandidátek, avšak naprosto je nutno sdružení kandidátek českých, aby se zbytky hlasů netrácely.

Volební boj byl tuhý, ba mnohde bezohledný. V pohraničním smíšeném území však našli si směli příslušníci čsl. strany děl., která z Prahy dala příkaz ke spojení s něm. soc. demokracií, a kteří v "Hranicáři" ubexpečovali, že neproslechnou diktátu ústředí strany své, ale že budou volit národně, jak jim říká národní svědomí. Nebyli však tito smělci z Chrastavy.

Vánoční nadílka. Na sklonku roku 1928 dočkali se nejen všichni žáci a žáčky, ale i děti z opatrovny české velmi štědré vánoční nadílky, kterou jim věnoval opět "Žáb. a pěvec. spolek Lyra" z Prahy a k níž 600 Kč přispěla jednota Čsl. obce legionářské v Hradku n. N. Dne 23. XII. 1928 přivezl zástupce Lyry řadu balíků se šatstvem, obuví, prádlem a j. což rozdáno dětem. Kromě toho dáno škole 100 Kč, aby jich přiležit. využila na podporu potřebných.

Lidovýchova.

Učitelé školy naší obětavě i v tomto zimním období působili při pořádání přednášek, doprovázených světelnými obrázky. Jako pořadatelka uváděna sice míst. komise osvětová, ale za ni přednášelo učitelstvo. Předvedeno bylo 468 posluchačům v 9 "přednáškách" 1114 diapozitivů. Ve skutečnosti bylo to 9 večerů, v nichž promítáno 5 pohádek, 1 karikatura, 9 přednášek. Přítomných bývalo průměrně 52 posluchačů každý večer.

N. J. S.

Místní odbor Národní jednoty severočes-
ké konal 17. II. 1929 valnou hromadu,
při níž zvolen nový výbor. Při schůzi
ustavující zvolen předsedou Jos. Kovářik
a jednatelem Emil Janoušek.

Mšano.

Dne 20. II. 1929 xproštěn úřadu ministra
škol. a národ. osvěty Dr. Milan Hodža
a jmenován jeho nástupcem poslanec
republikánské strany Dr. Ant. Stefánek.

Ostava T. G. M.

Narozneniny p. presidenta Tomáše
G. Masaryka oslaveny obyčklou škol.
slavností, kde vedle proslovu V. Žitka
přednesly děti vhodné básně.

Volby.

V půl roce po druhé rozvířena
hladina života volbami a to obec.
volbami dne 24. března 1929.

Bezprostřední podnět k nepravdivému
útoku ještěd. obkoru z 21. III. 1929 dán
byl tím, že z nesprohobenosti se sestá-
vením kandidátky čsl. strany soc.
demokratické vznikla protivní proti-
kandidátka nepolitické české volební
skupiny, kterou vedli 3 legionáři.
Ochotu ke sdružení s kandidátkou čsl.
soc. demokratů odmítl její smocní-
tec s výmluvou, že mají z Prahy
direktivou, aby se sdružili s němec.
sociálními demokraty. Kromě toho
použito proti "čs. voleb. skupině" nejtvrdsí
agitace. A o výsledku psaly noviny:

Číselné výsledky obecních voleb v Chrastavě.

Při nedělních obecních volbách obdržely hlasů tyto strany:

1. Německá soc. dem. strana dělnická	429 hlasů	5 mandátů, zisk 2 mandáty.
2. Německá sociální strana	137	1 mandát.
3. Komunisté	820	8 mandátů, ztráta 2 mandáty.
4. Čs. soc. dem. strana dělnická	231	2 mandáty.
5. Německá národní strana	463	5 mandátů, ztráta 4 mandáty
6. Německá živnostenská strana	330	3 mandáty.
7. Německá agrární strana	130	1 mandát.
8. Německá lidová strana (křesťansko-sociální)	272	3 mandáty, zisk 1 mandát.
9. České občanské strany	57	žádný mandát.
10. Německá strana hospodářská	152	2 mandáty.

"Jištědský obzor" z 28.3.1929:

"Národ" z 27.3.1929:

Při posledních obecních volbách v Chrastavě byla pouze jedna česká kandidátní listina vydána naší stranou a získala 241 hlasů. V letošních volbách byly vydány dvě české kandidátní listiny a poněvadž občanská česká kandidátní listina nedosáhla volebního čísla, jsou tyto hlasy v počtu 57 ztraceny. Páni vlastenci si tedy provedli svoji, vydali vlastní beznadějnou kandidátní listinu.

dátku bez ohledu na to, že tím připraví českou menšinu o jednoho zástupce. Tento neúspěch nechť si přičtou páni z občanské strany jako národní čin a záslužnou činnost ve zněmčeném území. Až se zase budou chvástati se svým vlastnictvím, neopomeneme jim to připomenouti.

Cesní sociální demokraté zase poškodili zájmy hraničářů. V neděli konaly se obecní volby v Chrastavě na Liberecku. Čeští sociální demokraté dostali 230 hlasů — 2 mandáty, česká volební skupina 57 hlasů a nedostala vůbec mandátu. Českých hlasů bylo tedy odevzdáno 287, ale v novém zastupitelstvu jsou jen 2 Češi, ačkoli němečtí křesťanští sociálové na 272 hlasy mají 3 mandáty. Neúspěch Čechů zavinili čeští sociální demokraté, kteří odmítli sdružení s českou volební skupinou, sdruživše se — s německými sociálními demokraty, čímž pomohli největším nepřátelům českého lidu. Byl to totiž německý sociální demokrat, který projevil takovou nenávisť k dětem českých dělníků, že znemožnil vyplacení povolené subvence na vánoční nášilku. A s takovými nepřáteli všeho českého spojují se čeští sociální demokraté proti vlastní krvi.

A předseda spolku "Lyra" z Prahy, ochránitelky školy, naší píše mezi jiným v dop. z 2.5.1929:
"Letl jsem o Chrastavě v novinách a rabolelo mne to. ... Boli nás to tím více u vás, kam my a hlavně já šel s podporou s dobrým úmyslem. Což ten tak zvaný český buržoa je z jiné matky, což on nemusí se bití i dnes v tom přívahu vlnu cizí konkurence. ... Jsem též z dělnické rodiny, nikdo mi nic nedal, vydržet jsem si všechno musil a musím, a ani mne nenapadlo, že bych rakolisal kam každý Čech patří. Ale je vidět, že ještě mnoho našich lidí pořád si nemůžou vyknout na to, že jsme samostatni a jak si ten náš stát vybudujeme, takový že ho budeme mít!"
Všech čes. hlasů bylo 287 t.j. 9.17%.

Kéž je smutná tato kapitola pro vždy výstrahou, aby nesvornosti nikdy již české věci nevnikla v Chrastavě ujma.

Prohlídka školy.

Dne 6. května 1929 pobyl celý den inspektor menš. škol p. Lylvestr Brynda na škole naší. Pšledal umístění školy, docházku velmi dobré, předepisování do písarek, klasifikování řáctva správně,

počet pomůcek, uspořádání nahradě zcela vyhovujícím, náklady v pořádku, vedení úřed. knih, výsledky vyučování a stav knihoven dobré...

Hřístě však svými rozměry neodpovídá potřebě školy, jest malé a doporučuje se jeho rozšíření o sousední volnou parcelu louky.

Ve výchově některých žáků shledány výsledky méně příznivé vinou poměrů rodinných a toho, že dříve chodili do něm. škol.

O.n. pojišťovna. V čer. 1929 jmenování do představenstva Okresní nemocenské pojišťovny v Liberci a Chrastavy: Jos. Lang a Flor. Ch., 48. do doz. výboru Frant. Flübel, řed. fy Textilana za náhrad., Jos. Novák, statk. v Nové vsi za náhrad.

Míst. šk. výbor. Během celého škol. r. 1928-29 konal míst. škol. výbor 12 řádných a 1 ustanovující schůzi, v nichž ponejvíce projednávány záležitosti hřístě školního, kázeň a docházka škol., přání rodičů a učitelstva.

Konec šk. r. Vyučování skončeno 28. čer. 1929.
Toho dne bylo na škole:

v I. tř.	21 chlap.	21 děvč.	= 42 dětí,
" II. "	14 "	13 "	= 27 "
dohrom.	35 "	34 "	= 69 "

Bydlo:

v Chrastavě	v I. tř.	21 chlap.	19 děvč.	= 40 dětí,
" "	" II. "	11 "	11 "	= 22 "
dohromady		32 "	30 "	= 62 "

v Dol. Vítkově	„ I. tř.	1 dív.	} = 2 děti,
	„ II. tř.	1 chl.	
v Flor. Vítkově	„ I. „	1 „	= 1 dítě,
v Flor. Chrastavě	„ II. tř.	1 „	= 1 „,
ve Wetkwalde	„ II. „	1 „	= 1 „,
v Machníně	„ II. „	1 „	1 „ = 2 děti.

Celoroční školní docházka:

I. tř.	15904 pild. šk. vrb.,	15160 = 95.32% nezam.,	702 = 4.41% omrl.,	42 = 0.27% nemoc.
II. „	9785 „ „ „	9201 = 94.03% „	557 = 5.69% „	27 = 0.28% „
dohr.	25689 „ „ „	24361 = 94.83% „	1259 = 4.90% „	69 = 0.27% „

Jelikož letos dokončen 10. školní rok jest dobře možno přehlednouti vývoj školy.

Průměrná docházka školní v uplynulém desítiletí byla 94.37%

Letošní celoroční průměr se slušně zlepšil proti loňskému a to o 1.29%.

V uplynulých deseti šk. rocích byla nejlepší docházka v měs. září 1923, kdy se dostavovala nová budova školní; nejhorší návštěva byla zaviněna silnou epidemií spalničkovou v měsíci lednu 1928, kdy v I. tř. klesla na 80% a ve II. tř. na 87.15%, takže na celé škole bylo nezaměšk. pildní pouze 82.72%.

Součet všeho kactva zapsaného vždy kač. škol. roku během 10 roků trvání školy české v Chrastavě do-
stoupil čísla 810.

Na jeden škol. rok připadá tudíž podle průměru jednotl. roků na 80 dětí,
podle „ „ kapisů 81 „!

Statistický výkaz za r. 1928 udává, že škola měla 68 dětí nar. čsl. = 97.14%
a 2 děti „ něm. = 2.86%,
tedy v porovnání s loňskem o 1.07% více němec. dětí.

Podle náboženského vyznání bylo na škole:

35 dětí bez vyznání	= 50%
27 " nábož. říms. katolick.	= 38.57%
4 děti " českobratrského	= 5.71%
3 " " českoslovens.	= 4.29%
1 dítě " evangel. reform.	= 1.43%

Vzhledem k roku 1927 přibylo říms. katolíkům, českobratr. evangelíkům, církve československé, ubylo bez vyznání a evangelíkům reform.

Výlet:

Před koncem škol. roku podniknut školní výlet do Frýdlantu, jehož se účastnilo kromě 52 dětí a 3 učitelů i 9 rodičů. Ačkoli takřka od výstupu z vlaku až do návratu do Chrastavy přišlo, možno výlet nazvat sdánilým, neboť dopřáno bylo výletníkům shlédnouti výrobu v papírně a u hrnčičce, prohlédnouti zámeček a školu, kde péčí ředitelství prostřeno dětem ve škol. kuchyni za režijní náhradu.

Dětský den:

Dne 2. června byl les. okrskem péčí uspořádán na střelnici Dětský den, jehož i naše škola se účastnila činně. Děti karpívaly a katančily 10 národ. tanečků, kávodily na kolo. běžkách a se švihadly za velmi hojně účasti místních i okolních rodičů a přátel dětství.

Výstavka

Dne 15. a 16. června konána společně s opatrovnou výstava ruč. prací a písemností i výkresů.

Zvláště slušně působily ženské ruční práce jak početností tak i jakostí. Shlédnuta byla výstavka ona 58 návštěvnicemi a návštěvníky, kteří darovali 50.05 Kč na vavívo.

Slavnost. V předvečer upálení M. J. Flusa uspořádala okres. osvětový sbor na přítomnosti asi 300 osob lampionový průvod od čes. školy městem na průvodu čes. menšinové hudby k městskému vodojemu, kde o významu M. J. Flusa promluvil redaktor žestěd. obroru Frant. Plecháček z Liberce na bedlivé pozornosti přítomných.

Učitelstvo. Koncem prázdnin zprostito město. zdejšího učitele Václava Žitka služby při zdejší škole na jeho vlastní žádost a jmenovalo jej učitelem v Doubi.

Jmenovaný se narodil dne 23. června 1907 ve Lhotě Pechové, pol. okres. Milévsko. Chodil do obecné školy v Kovářově a do měšťanské školy v Milévsku. Potom navštěvoval jednoroční učeb. kurs při měšťanské škole v Příbrami, kde vystupoval ve škol. roce 1922/23 - 1925/26 státní koedukační ústav učitelství a maturoval dne 10. června 1926. Od 1. září 1926 působil zatím na stát. obecné škole v Chrastavě a v podmínkách období roku 1928 vykonal zkoušku učitelské způsobilosti.

V Chrastavě 31. srpna 1929.

Fluka
říd. učitel.

Augusta Brynda,
inspektor m. o. n.
22. 6. 1930.